

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบบูรณาการเครือข่ายสวัสดิการชุมชนระดับอำเภอ คณะผู้วิจัยได้ทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องตามหัวข้อต่อไปนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการชุมชน
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับพันธกิจสังคม
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคม
- 2.4 รูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชน
- 2.5 ยุทธศาสตร์การจัดสวัสดิการทางสังคม
- 2.6 การวิจัยเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม
- 2.7 รูปแบบการขยายผลการขับเคลื่อนสวัสดิการชุมชน
- 2.8 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการชุมชน

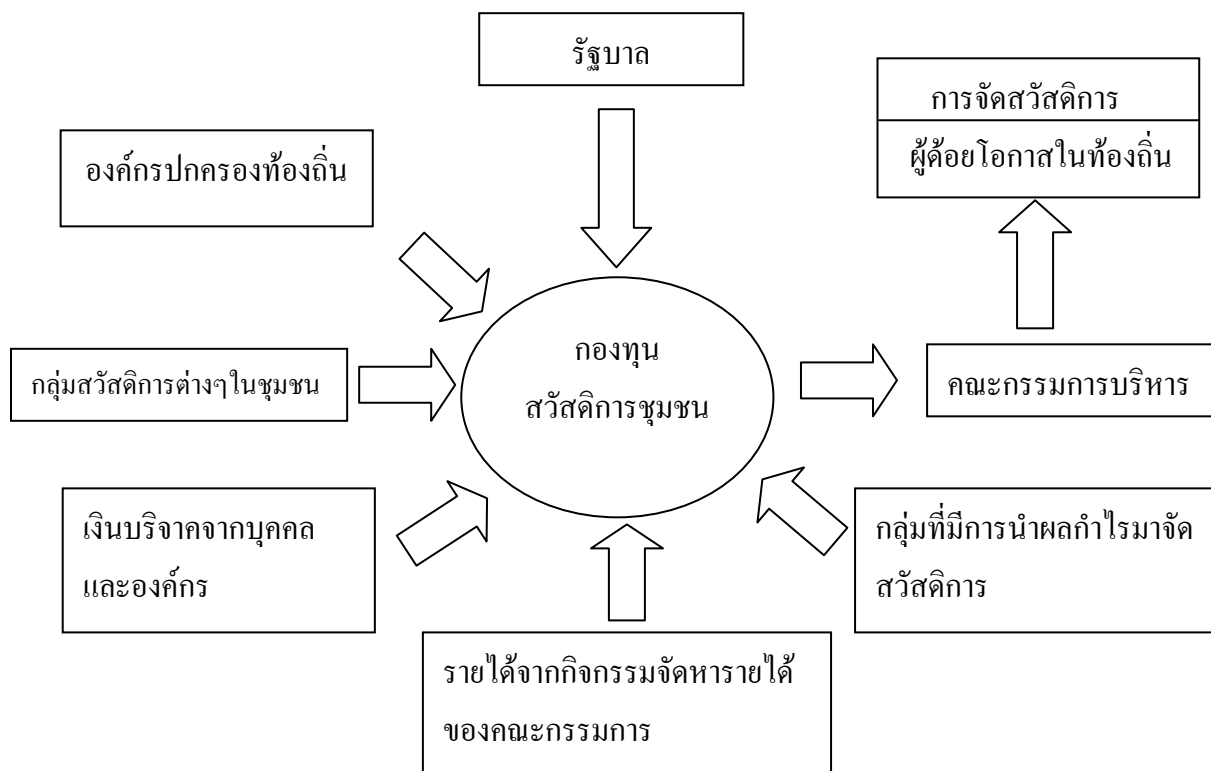
จากการศึกษาพบว่า สวัสดิการชุมชน คือ ระบบการช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนในชุมชนมีรูปแบบและวิธีการที่หลากหลายเป็นการดูแลให้คนในชุมชนได้รับสวัสดิการ ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย รวมถึงการสนับสนุนให้คนในชุมชนลดค่าใช้จ่ายเพิ่มรายได้นำไปสู่การแก้ปัญหาความยากจน ยกกระดับคุณภาพชีวิตให้ดียิ่งขึ้นเป็นการรวมตัวกันตามวิถีวัฒนธรรมบนพื้นฐานของการเอื้ออาทรต่อกันคิดร่วมกัน วางระบบร่วมกัน ร่วมกันบริหาร ร่วมกันสมทบทุน พร้อมทั้งให้และรับประโยชน์ ร่วมกันเป็นเจ้าของร่วมกัน โดยมีทุนหนุนเสริมจากองค์กรปกครองท้องถิ่น หน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐและภาคเอกชน

สำหรับความหมายของคำว่าสวัสดิการชุมชนนั้นในประเทศไทยนอกจากเอกสารประกอบการประชุมเพื่อจะนำไปสู่การจัดการจัดตั้งระบบสวัสดิการชาวบ้านสวัสดิการชุมชนยังไม่พบนิยามของคำว่าสวัสดิการชุมชนโดยตรง นิยามที่มีอยู่ทั่วไปจะเป็นนิยามของคำว่า “สวัสดิการสังคม” ซึ่งมักจะเป็นการจัดสวัสดิการซึ่งรัฐจัดให้กับประชาชนหรือคำว่า “สวัสดิการท้องถิ่น” ซึ่งเป็นเรื่องที่องค์กรปกครองท้องถิ่นจัดให้กับประชาชนในพื้นที่การปกครองของตนอย่างไรก็ตามในแนวทางการจัดสวัสดิการชุมชนจากแนวคิดและ

ที่ดำเนินการไปแล้วในประเทศไทยจะมีหลักการที่เหมือนกันกับสวัสดิการสังคมเพียงแค່หน่วยงานรับผิดชอบต่างกันเท่านั้นดังนั้นจึงขอยกตัวอย่างนิยามของคำว่าสวัสดิการสังคม

มาริสสา ภูเพ็ชร(2535) ในความหมายของคำว่า สวัสดิการสังคมไว้ว่าเป็นงานที่ช่วยเหลือประชาชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งในยามปกติและยามที่ประสบปัญหาการให้ความช่วยเหลือมีหลายรูปแบบทั้งที่เป็นเงิน สิ่งของ การดูแล การให้บริการ ทั้งด้านการศึกษา สาธารณสุข ที่อยู่อาศัย การประกันรายได้ การจ้างงาน และการบริการสังคม

หลักการของการสร้างหลักประกันความมั่นคงในรูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนจะต้องอาศัยทุนทางสังคมที่มีอยู่ในแต่ละชุมชนมาเป็นฐานในการจัดสวัสดิการ สร้างพลังในการพึ่งตนเอง สร้างความร่วมมือกับภาครัฐองค์กรปกครองท้องถิ่นในการสนับสนุนให้กลุ่มสามารถจัดสวัสดิการได้อย่างต่อเนื่องมีการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายจากระดับหมู่บ้านไปสู่ระดับตำบลและระดับอำเภอ ดังแสดงภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดในการจัดสวัสดิการชุมชน

จากภาพที่ 2.1 จะเห็นได้ว่าแนวคิดในการจัดสวัสดิการชุมชนให้กับผู้ด้อยโอกาสในพื้นที่ไม่ได้จำกัดแหล่งที่มาของเงินกองทุนที่จะนำมาจัดสวัสดิการเฉพาะเงินสมทบจากสมาชิกเครือข่ายที่เป็นกลุ่มที่มีการนำผลกำไรมาจัดสวัสดิการที่มีอยู่ในพื้นที่อำเภอพนมสารคามเท่านั้นแต่ยังเปิดช่องทางที่จะจัดหารายได้มาสมทบเงินกองทุนและการขอรับการสนับสนุนจากภาคส่วนอื่นๆ ด้วย

ในพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 ได้นิยามความหมายของสวัสดิการสังคมไว้ว่าหมายถึงระบบการจัดสวัสดิการของสังคมซึ่งเกี่ยวกับการป้องกันการแก้ปัญหาการพัฒนาและการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคมเพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้อย่างทั่วถึง เหมาะสมเป็นธรรมและให้เป็นไปตามมาตรฐานทั้งด้านการศึกษา สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การทำงานและการมีรายได้ นันทนาการ กระบวนการยุติธรรมและบริการทางสังคมทั่วไป โดยคำนึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์สิทธิที่ประชาชนจะต้องได้รับและการมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมทุกระดับ

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (2547) ได้ให้ความหมายของสวัสดิการชุมชนว่า หมายถึงการสร้างหลักประกันเพื่อความมั่นคงของคนในชุมชน หมายรวมถึง ทุกอย่างที่ทำให้คนในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทั้งในรูปแบบของสิ่งของ เงินทุน น้ำใจ การช่วยเหลือเกื้อกูล เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตตั้งแต่ เกิด เจ็บ ตาย เช่น กองทุนสัจจะออมทรัพย์ กองทุนออมวันละบาท กองทุนสวัสดิการผู้นำชุมชน กองทุนสวัสดิการผู้สูงอายุในชุมชน เป็นต้น

การเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงในอัตราเร่งที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องการเปลี่ยนแปลงอย่างหนึ่งจะส่งผลกระทบเชื่อมโยงไป ทั้งระบบสังคมผู้ด้อยโอกาสยากที่จะปรับตัวให้เข้ากับกระแสของการเปลี่ยนแปลงได้ วิถีชีวิตของผู้คนเปลี่ยนแปลงไปมีการทำลายทรัพยากรธรรมชาติจนถึงขั้นวิกฤติช่องว่างทางเศรษฐกิจห่างไกลกันมากขึ้นความสัมพันธ์เอื้ออาทรต่อกันลดลง ผู้ยากลำบาก ผู้ด้อยโอกาสถูกผลักดันให้เป็นภาระของรัฐรูปแบบที่รัฐจัดสวัสดิการให้กับชุมชนจะเน้นเรื่องเงินและสิ่งของ นอกเหนือจากสวัสดิการพื้นฐาน เช่น ถนน น้ำประปา ไฟฟ้า แต่ก็มีผู้ที่ไม่สามารถเข้าถึงสวัสดิการที่รัฐจัดให้อีกเป็นจำนวนมาก ดังนั้นทางที่ชุมชนได้ริเริ่มที่จะจัดสวัสดิการเพื่อดูแลกันเองจึงเป็นเรื่องที่รัฐควรให้การสนับสนุนเพราะนอกจากจะขยายการจัดสวัสดิการให้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายทุกพื้นที่แล้วยังเป็นเครื่องมือในการฝึกกำลังทางสังคมให้เหนียวแน่นยิ่งขึ้นอีกทางหนึ่ง

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับทุนทางสังคม

ปกรณ สุวรรณประภา (2544) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับทุนไว้ว่า ในความรู้สึกของคนทั่วไปมักจะเข้าใจว่า หมายถึง เงิน ทรัพย์สิน บุคลากร ซึ่งโน้มเอียงไปทางแนวคิดเชิงธุรกิจแบบทุนนิยม แต่ผู้เขียนเห็นว่าแท้จริงแล้วทุน มีความหมายมากกว่าเงิน หรือทรัพย์สิน ทุน คือ ทุกสิ่งทุกอย่างที่สามารถก่อให้เกิดประโยชน์ต่อบุคคล ครอบครัว ชุมชน สังคม ซึ่งสามารถแยกได้เป็นทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางการเมือง และทุนทางสังคม

ทุนทางสังคม คือ นามธรรมที่บอกถึงคุณลักษณะของชุมชน ที่พัฒนาขึ้นจากความสัมพันธ์ของคนในสังคมจากการเรียนรู้ ลองผิดลองถูกสะสมขึ้นจากระยะเวลายาวนาน ถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ได้แก่ วิถีชีวิต ค่านิยม ความเชื่อ ความรู้และภูมิปัญญา สำนึกในการพึ่งตนเองและความช่วยเหลือกัน ทุนทางสังคมจึงเปรียบเสมือนรากแก้วของต้นไม้ ที่รากลึกลงไป ในดิน เป็นรากฐานในการพัฒนาสังคม ชุมชนนั้นให้มั่นคงยั่งยืนต่อไป

ทุนทางสังคมจัดว่าเป็นฐานสำคัญในการจัดสวัสดิการชุมชน เป็นหน่วยทางสังคมที่มีฐานะความเป็นสังคมทั้งวัตถุและจิตวิญญาณเกิดจากการรวมตัวของครอบครัวหลายหน่วย ซึ่งมีความหลากหลายเข้าด้วยกัน ดำเนินกิจกรรมทางสังคมด้วยกัน มีการปรับตัวเพื่อการดำรงชีวิตร่วมกัน มีการพัฒนากฎระเบียบ ประเพณีวัฒนธรรมและทุนร่วมกัน มีกระบวนการถ่ายทอดความรู้ที่สร้างสรรค์จากความคิดและการปฏิบัติจริงเหตุนี้ชุมชนจึงเป็นหน่วยพื้นฐานของการเรียนรู้และการพัฒนาสังคมที่ดียิ่งทุนทางสังคม หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่ในชุมชนที่สามารถนำมาเป็นปัจจัยในการพัฒนาชุมชนในแต่ละชุมชนจะมีทุนทางสังคมที่มีความหลากหลายขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ วัฒนธรรมการดำรงชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนบุคคลที่เป็นผู้นำทางความคิดด้านต่างๆ

ทุนทางสังคมของชุมชนที่มีอยู่ในปัจจุบันสามารถแยกได้เป็นเงินตรา (กลุ่มออมทรัพย์ ธนาคารหมู่บ้าน สหกรณ์ออมทรัพย์) ทุนชีวิต (กลุ่มอาชีพต่างๆ) ทุนสวัสดิการชีวิต (กลุ่มฌาปนกิจ กองทุนยา) ทุนแรงงาน (การลงแขก เอาแรง ขอแรง) ทุนทางสังคมของชุมชนประเภทหนึ่งจะเป็นพื้นฐานในการพัฒนาทุนประเภทอื่น โดยเฉพาะทุนเงินตราและทุนธุรกิจหากชุมชนใดประสบความสำเร็จสูงสามารถพัฒนาชุมชนได้ครบวงจรเป็นนำไปจัดสวัสดิการให้กับสมาชิกลดปัญหาทางสังคมเมื่อครอบครัวมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ จิตใจผู้คนย่อมผ่อนคลายจากความเครียดไม่ห่วงกังวลเรื่องปากเรื่องท้อง ถ้านำหลักแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์มาพิจารณา “ทุน” เป็นปัจจัยการผลิตการบริหารจัดการ การบริโภคและการแบ่งปันผลประโยชน์ การทำให้วงจรทุนหมุนเวียนยิ่งขึ้นมากเท่าไร ความมั่งคั่ง ความมั่นคง สวัสดิการและความเจริญก็ยิ่งเกิดขึ้นในชุมชนและสมาชิกมากขึ้นเท่านั้น

ในปัจจุบันชาวบ้านในหลายชุมชนได้ร่วมกันสะสมทุนของหมู่บ้าน เช่น กลุ่ม
สังฆะออมทรัพย์ สหกรณ์ร้านค้า กองทุนสวัสดิการ สหกรณ์การเกษตร กลุ่มอาชีพ กลุ่มทาง
สังคมแบบต่างๆ เป็นฐานรองรับการพัฒนา บางกลุ่มสามารถพัฒนาจนพึ่งตนเองได้พร้อม
กับสร้างสวัสดิการชีวิตของกลุ่มได้อย่างดี รัฐบาลควรสนับสนุนส่งเสริมให้มีการพัฒนาเพิ่มขึ้น
อย่างต่อเนื่องตลอดไป การสร้างเครือข่ายทุนชุมชนจากระดับชุมชนสู่ตำบลจังหวัด ระดับประเทศ
ถึงระดับโลก คือการพัฒนาทุนทางสังคมตามหลักการสะสมจากปริมาณไปสู่คุณภาพทาง
สังคมจุดมุ่งหมายของการสร้างเครือข่ายก็เพื่อประสานความร่วมมือกัน ในการลงทุนเปิด
เวทีการเรียนรู้แลกเปลี่ยนทัศนะต่อกัน สร้างประชาสังคมระหว่างชุมชนเพื่อระดมความคิด
วางแผนพัฒนาตนเอง ศักยภาพของในวิสัยทัศน์ใหม่ คือ กระบวนการเคลื่อนไหวนำไปสู่การสร้าง
ชุมชนแบบองค์รวมที่เป็นอิสระพึ่งพาตนเองได้อย่างมั่นคงร่วมกันกำหนดชะตาชีวิตของตนเองซึ่ง
เป็นรากฐานของการพัฒนาแบบยั่งยืน

อาจกล่าวได้ว่าชุมชนในประเทศไทยมีบริบทชุมชนที่หลากหลาย มีความแตกต่างกัน
การใช้รูปแบบการพัฒนาแบบใดโดยรูปแบบหนึ่งอาจไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้
หลักการพัฒนาที่สำคัญควรคำนึงถึงองค์ประกอบดังต่อไปนี้

- 1) เป็นการพัฒนาจากชุมชนบนความต้องการของชุมชนและเป็นแผนที่ชุมชนกำหนด
หรือมีส่วนร่วมในการกำหนด
- 2) เป็นการพัฒนาที่คำนึงถึงวัฒนธรรมของชุมชนใช้ประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา
หรือความเชื่อของชุมชนเป็นแนวทางในการหล่อหลอมให้เข้ากับวัตถุประสงค์ที่ต้องการ
- 3) ให้ชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของ หน่วยงานรัฐเป็นผู้สนับสนุนด้านวิชาการและ
งบประมาณ
- 4) ถ้าคำนึงถึงหลักประกันความสำเร็จ ชุมชนสามารถประเมินความสำเร็จและค้นหา
แนวทางในการแก้ปัญหาและพัฒนาต่อไปได้
- 5) ศักยภาพชุมชนได้แก่ ความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ ลำานี้ร่วมกันในการ
พัฒนาการพึ่งพาตนเอง ความซื่อสัตย์ เอื้ออาทรต่อกัน
- 6) ทรัพยากรอื่นๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่นหรือชุมชน

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคม

จากเว็บไซต์ของกองส่งเสริมและพัฒนาเครือข่าย สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว (www.women-family.go.th) ได้ให้ความหมายคำต่างๆ ไว้ดังนี้

2.3.1 ความหมายของเครือข่าย

เครือข่าย หมายถึง การที่ปัจเจกบุคคล องค์กร หน่วยงานหรือสถาบันใดๆ ได้ตกลงที่จะประสานเชื่อมโยงเข้าหากันหรือข้อตกลงอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน อย่างเป็นระบบโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการนั้น ต้องมีการแสดงออกเป็นการลงมือทำกิจกรรมร่วมกัน

2.3.2 การสร้างเครือข่าย

การสร้างเครือข่าย หมายถึง การทำให้มีการติดต่อและการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและการร่วมมือกันด้วยความสมัครใจ การที่ประชาชน กลุ่มชุมชนได้ใช้พลังปัญญา ความรู้ ความสามารถของตนเองในการดำเนินเครือข่าย โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ก่อให้เกิดการถ่ายทอดศักยภาพระหว่างบุคคลต่อบุคคล กลุ่มต่อกลุ่ม ชุมชนต่อชุมชนและเสริมสร้างให้เกิดการสนับสนุน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตลอดจนร่วมกันปกป้องดูแลรักษาผลประโยชน์ ซึ่งเป็นการพัฒนาขีดความสามารถของกลุ่ม องค์กรชุมชนให้บรรลุเป้าหมายร่วมกันในที่สุด

2.3.3 องค์ประกอบของเครือข่าย

เครือข่ายมีองค์ประกอบที่สำคัญของเครือข่ายมีอย่างน้อย 7 องค์ประกอบ ได้แก่

1) การรับรู้มุมมองร่วมกัน (Common Perception) สมาชิกที่เข้าอยู่ในเครือข่ายต้องมีความรู้สึกนึกคิดและการรับรู้ร่วมกัน ถึงเหตุการณ์เข้าร่วมเป็นเครือข่าย อาทิ มีความต้องการช่วยเหลือในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน เป็นต้น การรับรู้ร่วมกันถือเป็นหัวใจของเครือข่ายที่จะทำให้เครือข่ายมีความต่อเนื่อง

2) การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Common Vision) เป็นการมองเห็นภาพจุดมุ่งหมายในอนาคตร่วมกันของสมาชิกในกลุ่ม การรับรู้เข้าใจถึงทิศทางเดียวกัน และการมีเป้าหมายที่จะไปด้วยกันจะช่วยทำให้ขบวนการเคลื่อนไหวมีพลัง เกิดเอกภาพและช่วยบรรเทาความขัดแย้งอันเกิดจากมุมมองความคิดที่แตกต่างลงไปได้

3) การมีผลประโยชน์และความสนใจร่วมกัน (Mutual Interest Benefits) เครือข่ายเกิดจากการที่สมาชิกแต่ละคนต่างก็มีความต้องการของตนเอง แต่ความต้องการเหล่านั้นไม่สามารถบรรลุผลได้ โดยหากสมาชิกต่างคนต่างอยู่ ความจำกัดนี้ทำให้เกิดการรวมตัวกันบนฐานของผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งผลประโยชน์ที่ไม่ใช่ตัวเงินด้วย อาทิ เกียรติยศ ชื่อเสียง การยอมรับโอกาสในความก้าวหน้า ความสุข ความพึงพอใจ

4) การมีส่วนร่วมสมาชิกเครือข่ายอย่างกว้างขวาง (All Stakeholder Participation) การมีส่วนร่วมของสมาชิกในเครือข่าย เป็นกระบวนการที่สำคัญมากในการพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่าย เพราะกระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายในเครือข่าย (All Stakeholder in Network) ย่อมเป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดความร่วมมือรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมลงมือกระทำอย่างเข้มแข็ง ดังนั้นสถานะของสมาชิกในเครือข่ายจึงควรเป็นไปในลักษณะของความเท่าเทียมกัน (Equal Status) ในฐานะ “หุ้นส่วน” (Partner)

5) การเสริมสร้างซึ่งกันและกัน (Complementary Relationship) องค์ประกอบที่จะทำให้เครือข่ายดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง คือ การที่สมาชิกของเครือข่ายต่างก็ต้องเสริมสร้างซึ่งกันและกัน โดยที่จุดแข็งฝ่ายหนึ่งไปช่วยแก้ไขจุดอ่อนของอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งจะทำให้ผลตอบแทนหรือผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวเป็นเครือข่ายมากกว่า การไม่สร้างเครือข่ายแต่ต่างคนต่างทำ

6) การพึ่งพิงอิงกัน (Interdependence) เนื่องจากธรรมชาติความจำกัดของสมาชิกในเครือข่ายทั้งด้านทรัพยากร ความรู้ เงินทุน กำลังคน ฯลฯ สมาชิกเครือข่ายจึงไม่สามารถดำรงอยู่ได้อย่างสมบูรณ์ด้วยตัวเอง สมาชิกจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ระหว่างสมาชิกในเครือข่ายเพื่อให้เกิดการเสริมสร้างซึ่งกันและกันจะทำให้สมาชิกเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายยึดโยงกันอย่างแน่นหนา

7) การปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน (Interaction) หากสมาชิกในเครือข่ายไม่มีปฏิสัมพันธ์กันแล้วก็ไม่ต่างอะไรกับต่างคนต่างอยู่ ไม่มีทางที่จะเกิดความร่วมมือกันได้ และจะไม่เกิดความร่วมมืออย่างแท้จริง สมาชิกในเครือข่ายจำเป็นต้องทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกด้วยกัน

2.3.4 ประโยชน์ของเครือข่าย

1) เป็นเวทีการประสานงานร่วมกัน แม้ว่าบุคคลแต่ละคนอาจมีเป้าหมายหรือผลประโยชน์ร่วมกัน แต่ต่างก็อาจมีแนวทางการดำเนินงานของตนเองที่แตกต่างกันออกไป เมื่อร่วมกันทำงานก็อาจเกิดความขัดแย้งระหว่างกัน ดังนั้นจึงเป็นช่องทางที่ใช้เจรจาประสานความคิดความเข้าใจในวัตถุประสงค์ ขอบข่าย แผนการทำงาน วิธีการทำงาน ตลอดจนแนวทางการปฏิบัติให้ไปในทิศทางเดียวกัน

2) เป็นเวทีแลกเปลี่ยนสารสนเทศและความรู้ ยิ่งเครือข่ายมีอัตราการหมุนเวียนแลกเปลี่ยน (Velocity of Exchange) สารสนเทศและความรู้ระหว่างสมาชิกมากขึ้นเท่าใด เครือข่ายก็ยิ่งจะเกิดการเรียนรู้ระหว่างกันมากขึ้นเท่านั้น เพราะการแลกเปลี่ยนประสบการณ์หรือบทเรียนใหม่ ๆ ที่ค้นพบขึ้นมาจะช่วยให้เกิดการพัฒนาต่อยอดความคิด และความสำคัญระหว่างสมาชิกเครือข่าย

3) เป็นเวทีแลกเปลี่ยนและระดมทรัพยากร สมาชิกเครือข่ายสามารถแลกเปลี่ยนทรัพยากรระหว่างกันได้ หรืออาจเป็นการนำทรัพยากร เพื่อให้เกิดการผสมผสานทางความคิด การดึงบุคลากรจากแต่ละองค์กรมาทำกิจกรรมร่วมกัน

4) เป็นเวทีการสร้างสรรค์และพัฒนาความรู้ใหม่ ๆ องค์ความรู้ใหม่ ๆ จะเกิดจากเครือข่ายได้หากมีการแลกเปลี่ยนความรู้ และลงมือศึกษาค้นคว้าร่วมกันระหว่างสมาชิก

5) เป็นเวทีสร้างกระแสผลักดันประเด็นใหญ่ ๆ เครือข่ายสามารถที่จะสร้างกระแสนางเรื่อง เพื่อปลุกให้สังคมเกิดความตื่นตัวในเรื่องนั้น ๆ และอาจรวมถึงการขยายผลออกไปในวงกว้างขึ้นได้ด้วย แต่ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับระดับความกว้างขวางและความเข้มแข็งของเครือข่ายด้วย

6) เป็นศูนย์ความรู้ ทำหน้าที่ศึกษาค้นคว้าและวิจัยความรู้เกี่ยวกับการจัดการ

7) เป็นศูนย์สร้างผู้นำ โดยการฝึกอบรมและให้ความรู้แก่ผู้นำเครือข่ายในหัวข้อต่าง ๆ เช่น การจัดประชุม การบริหารการเงิน การจัดการบัญชี เป็นต้น

2.3.5 ขั้นตอนในการสร้างเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชน

ในปัจจุบันกลุ่มที่มีการจัดสวัสดิการชุมชนหลายกลุ่ม มีการรวมตัวกันเป็นเครือข่าย เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มมีกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อพัฒนากลุ่มของตนเองอย่างต่อเนื่อง สำหรับการสร้างเครือข่ายสำหรับกลุ่มที่ยังไม่มีการรวมตัวกัน ควรมีขั้นตอนดังนี้

1) ทำความเข้าใจกับกลุ่มเป้าหมาย เพื่อจุดประกายความคิดโดยเริ่มจากผู้นำ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประธานกลุ่ม ผู้นำชุมชน นำบุคคลเหล่านี้มาพูดคุยกันหาแนวทางจัดการพิจารณาศักยภาพที่มีอยู่ในชุมชน ให้แกนนำขยายความคิดนี้ให้กว้างขวางต่อไป

2) จัดเวทีพูดคุยกับชาวบ้านให้กว้างขวางยิ่งขึ้นอาจจะนำแกนนำไปศึกษาดูงานเครือข่ายที่ดำเนินการประสบความสำเร็จ เพื่อนำความคิดที่ได้จากประสบการณ์มาพูดคุยกัน เหตุผลสำคัญที่ชาวบ้านจะต้องเข้าใจก็คือการมีสวัสดิการให้กับสมาชิกชุมชน ตั้งแต่เกิดจนตายโดยสวัสดิการที่ไม่เคยมีมาก่อนในชุมชน ชุมชนสามารถดูแลตนเอง ช่วยเหลือบุคคลที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ เป็นเด็กถูกทอดทิ้ง คนแก่ คนพิการด้วยความรักและเอื้ออาทรต่อกัน

3) ศึกษากลุ่มที่มีอยู่ในชุมชนในแง่วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งกลุ่มการบริหารงานของกลุ่ม จำนวนสมาชิกทุนในการดำเนินงาน ทุนที่เป็นเงินและทุนทางสังคมข้อมูลเหล่านี้สามารถทำได้โดยทำแบบสอบถามให้อาสาสมัครช่วยเก็บข้อมูล บางส่วนสามารถขอความร่วมมือจากองค์กรบริหารส่วนตำบล หน่วยงานในท้องถิ่นและการสัมภาษณ์เชิงลึกในพื้นที่จริง

4) ขยายแกนนำให้ครอบคลุมพื้นที่เป้าหมาย ในกรณีนี้ต้องการจัดตั้งเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชนในระดับอำเภอต้องสร้างแกนนำให้ทั่วถึงเพื่อบูรณาการกลุ่มและกองทุนต่าง ๆ ที่มีอยู่ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2.3.6 เป้าหมายของเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชน

ในปัจจุบันถึงแม้ว่ารับจะจัดสวัสดิการให้กับประชาชนในรูปตัวเงินและสิ่งของช่วยเหลือแต่ชุมชนหลายแห่งก็ยังรวมตัวกันเป็นเครือข่าย เพื่อจัดสวัสดิการช่วยเหลือกันและกัน ในลักษณะต่างคนต่างทำ ไม่มีการเชื่อมโยงกันให้เกิดความเข้มแข็งอย่างเป็นระบบ เงินกองทุนได้มาจากการร่วมสมทบของสมาชิกในรูปแบบที่แต่ละกองทุนกำหนดเป็นออมวันละบาท หรือนำรายได้จากผลกำไรของการดำเนินธุรกิจของวิสาหกิจชุมชน มาตั้งเป็นกองทุนสวัสดิการ นอกจากนี้ยังมีเงินสนับสนุนจากองค์กรปกครองท้องถิ่น ภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรระหว่างประเทศ ตลอดจนรายได้จากการดำเนินงานของกองทุนเอง การจัดสวัสดิการชุมชนจะต้องดำเนินการให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ที่มีการสนับสนุนให้มีการเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย เพื่อเกิดการทำงานร่วมกันในการพัฒนาระบบสวัสดิการชุมชนที่ชุมชนเป็นหลักในการเปลี่ยนแปลงด้านนโยบายกองทุนสวัสดิการชุมชน เน้นความยืดหยุ่น คล่องตัวแต่มีการบริหารจัดการที่ดี ตามหลักธรรมาภิบาล ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของสมาชิก เปิดเผยโปร่งใสตรวจสอบได้ คณะกรรมการบริหารกองทุนเลือกจากสมาชิก มีการจัดสวัสดิการให้กับสมาชิกอย่างกว้างขวางตั้งแต่เกิดจนตาย เช่น ค่าคลอดบุตร ค่ารักษาพยาบาล เงินสงเคราะห์ยามชรา ค่าทำศพ มีการนำเงินกองทุนไปบริหารจัดการเพื่อให้เกิดดอกผล ตามที่สมาชิกเห็นร่วมกัน มีกลไกการเชื่อมโยงสนับสนุนให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งร่วมมือกับองค์กรพัฒนาต่าง ๆ ในท้องถิ่น ธารน้ำใจเผยแพร่วิถีชีวิตให้ประชาชนตระหนักถึงการช่วยเหลือกัน โดยผ่านกระบวนการของกองทุนสวัสดิการชุมชน

2.4 รูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชน

ในชุมชนทั้งในชนบทและชุมชนเมืองมีการจัดตั้งกลุ่มต่างๆ มากมาย ทั้งกลุ่มที่จัดตั้งตามนโยบายของภาคราชการและกลุ่มที่ประชาชนรวมตัวกันเพื่อช่วยเหลือกันพึ่งพาตนเอง ภายในชุมชนของตนถึงแม้ว่าวัตถุประสงค์หลักจะไม่ใช่อการจัดสวัสดิการให้กับสมาชิกแต่กลุ่มที่มีความเข้มแข็งจะพัฒนาบทบาทไปสู่การพัฒนาสังคมโดยมีข้อบังคับที่ระบุให้มีการจัดสวัสดิการให้กับสมาชิกหรือจัดให้มีกิจกรรมที่เป็นสาธารณประโยชน์ในชุมชนรูปแบบของการจัดสวัสดิการแบ่งได้ดังนี้

2.4.1 กองทุนของชาวบ้านเพื่อสวัสดิการในชุมชน

กลุ่มในลักษณะนี้จะมีวัตถุประสงค์หลักที่จะส่งเสริมการออมและเป็นแหล่งที่กู้ยืมเพื่อนำไปลงทุนในอัตราดอกเบี้ยต่อผลกำไรจากการดำเนินการส่วนหนึ่งจะนำไปจัดสรรเป็นสวัสดิการให้กับสมาชิก เช่น เงินช่วยเหลือเมื่อเจ็บป่วยเสียชีวิตหรือประกันนี้ เมื่อสมาชิกเสียชีวิตญาติจะไม่ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายนี้แทนกลุ่มเหล่านี้ได้แก่ สหกรณ์ออมทรัพย์ กลุ่มเครดิตยูเนียน กลุ่มออมทรัพย์ เพื่อการผลิต กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ ธนาคารหมู่บ้าน เป็นต้น

2.4.2 กองทุนหมุนเวียนเพื่อชุมชน

วัตถุประสงค์หลักของกองทุนเพื่อเป็นเงินกู้ยืมสำหรับชุมชนนำไปพัฒนาอาชีพ พัฒนาสภาพแวดล้อมลงทุนให้กลุ่มดำเนินกิจกรรมเพื่อสร้างรายได้ ยกตัวอย่างเช่น กองทุนชีพเมนูห้า (SIF Menu 5) โครงการปลูกปลาล้านไร่ของการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย เป็นต้น

2.4.3 กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

เป็นเงินกองทุนที่ให้กับหมู่บ้านละ 1,000,000 บาท ตามนโยบายของรัฐบาลในรายจ่ายปีพ.ศ.เงินกองทุนนี้ให้ชาวบ้านเป็นคณะกรรมการบริหารเงินเป็นเงินกู้ยืมเพื่อพัฒนาอาชีพสร้างรายได้และแก้ปัญหาเฉพาะหน้าและนำผลกำไรมาปล่อยกู้เพื่อให้กองทุนมีขนาดใหญ่ขึ้นโดยจะมีข้อบังคับให้นำผลกำไรมาจัดสรรให้เป็นสาธารณประโยชน์ของหมู่บ้านสำหรับในพื้นที่อำเภอพนมสารคามร้อยละของกำไรสุทธิที่นำมาจัดสรรในส่วนนี้มีตั้งแต่ร้อยละ10จนถึงร้อยละ30 แต่การนำเงินไปจัดสรรเป็นสวัสดิการให้กับสมาชิกจะแตกต่างกัน เช่น นำไปซื้อของขวัญให้ผู้สูงอายุในวันสงกรานต์ไปเป็นทุนการศึกษาสำหรับบุตรหลานสมาชิก แต่ส่วนใหญ่พบว่าผู้นำชุมชนนำไปใช้ เช่น นำไปทำป้ายรณรงค์ยาเสพติด พัฒนาด้านวัตถุในหมู่บ้าน เป็นต้น

2.4.4 กองทุนวันละบาท

กองทุนวันละบาทเพื่อสวัสดิการครบวงจรชีวิตสมาชิกจะสมทบเงินเพื่อเป็นทุนในการดำเนินงานเพื่อจัดสวัสดิการให้สมาชิกในชุมชน

2.4.5 ทำบุญวันละบาทเพื่อสวัสดิการสังคม

ตัวอย่างเช่น ที่จังหวัดตราด เริ่มต้นจากพระสงฆ์ ขอบริจาคกับผู้มีชีวิตศรัทธาวันละบาททุกวันเข้าสมทบในกองทุนเงินส่วนนี้จะนำไปจัดสวัสดิการให้กับสมาชิกจัดกิจกรรม การพัฒนาสังคมและกิจกรรมของมูลนิธิที่จัดตั้งในชุมชน

2.4.6 กองทุนสุขภาพตำบล

แหล่งที่มาของเงินทุนเป็นการร่วมมือกัน 3 ฝ่าย คือ ประชาชนสมทบกลุ่มคนละ 60 บาทต่อปี สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) สมทบหัวละ100 บาทต่อปี เงินจำนวนนี้นำไปเป็นสวัสดิการรักษาพยาบาล ดำเนินกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคให้กับสมาชิก

2.4.7 เครือข่ายกองทุนหลักประกันสุขภาพชุมชนท้องถิ่นระดับตำบล/อำเภอ

มีการร่วมมือกันหลายภาคส่วนรูปแบบนี้มีการดำเนินการอยู่ที่อำเภอหล่มสักดี จังหวัดเพชรบูรณ์ อำเภอศรีฐาน จังหวัดยโสธร เงินทุนมาจากสมาชิกในชุมชนร่วมสมทบ 2 บาทต่อคนต่อเดือน โรงพยาบาลชุมชนอำเภอสมทบ 1 เท่า มีการนำเงินไปจัดสวัสดิการให้กับสมาชิกอย่างกว้างขวาง เช่น การประกันคุณภาพให้กับสมาชิกทั้งระบบเป็นทุนการศึกษาผลิตคนด้านสาธารณสุขของท้องถิ่น พัฒนาเด็กสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน เป็นต้น

2.4.8 กองทุนหลักประกันคุณภาพอบต./เทศบาล

เงินกองทุนได้มาจากสำนักงานประกันสุขภาพแห่งชาติหัวละ 37.50 บาทต่อปี องค์การบริหารส่วนตำบลหรือเทศบาลสมทบเงินตามขนาดของเทศบาลหรือองค์การบริหารส่วนตำบล ตั้งแต่ร้อยละ 50, 20 และ 10 ตามขนาดส่วนประชาชน ใช้วิธีการขอบริจาคสมทบตามความสมัครใจ การจัดสวัสดิการมีการจัดสวัสดิการเสริม นอกเหนือจากการบริหารสุขภาพตามชุดสิทธิประโยชน์ นอกจากนั้นยังนำเงินไปสนับสนุน กิจกรรมสร้างสุขภาพโดยประชาชนและชุมชน ท้องถิ่นรวมทั้งสนับสนุนงบประมาณให้กับหน่วยบริการด้านสาธารณสุขในท้องถิ่นอีกด้วย ปัจจุบันในประเทศไทยมีการจัดสวัสดิการลักษณะนี้ 900 แห่ง ใน 75 จังหวัดของประเทศไทย (กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2550)

2.5 ยุทธศาสตร์การจัดสวัสดิการทางสังคม

กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้กำหนดยุทธศาสตร์การจัดสวัสดิการทางสังคมโดยเปลี่ยนแปลงวิธีคิดจากวิธีคิดแบบดั้งเดิมไปสู่วิธีการอนาคตโดยมีสาระของความแตกต่างดังแสดงในตาราง 2.1

ตารางที่ 2.1 ยุทธศาสตร์การจัดสวัสดิการทางสังคม

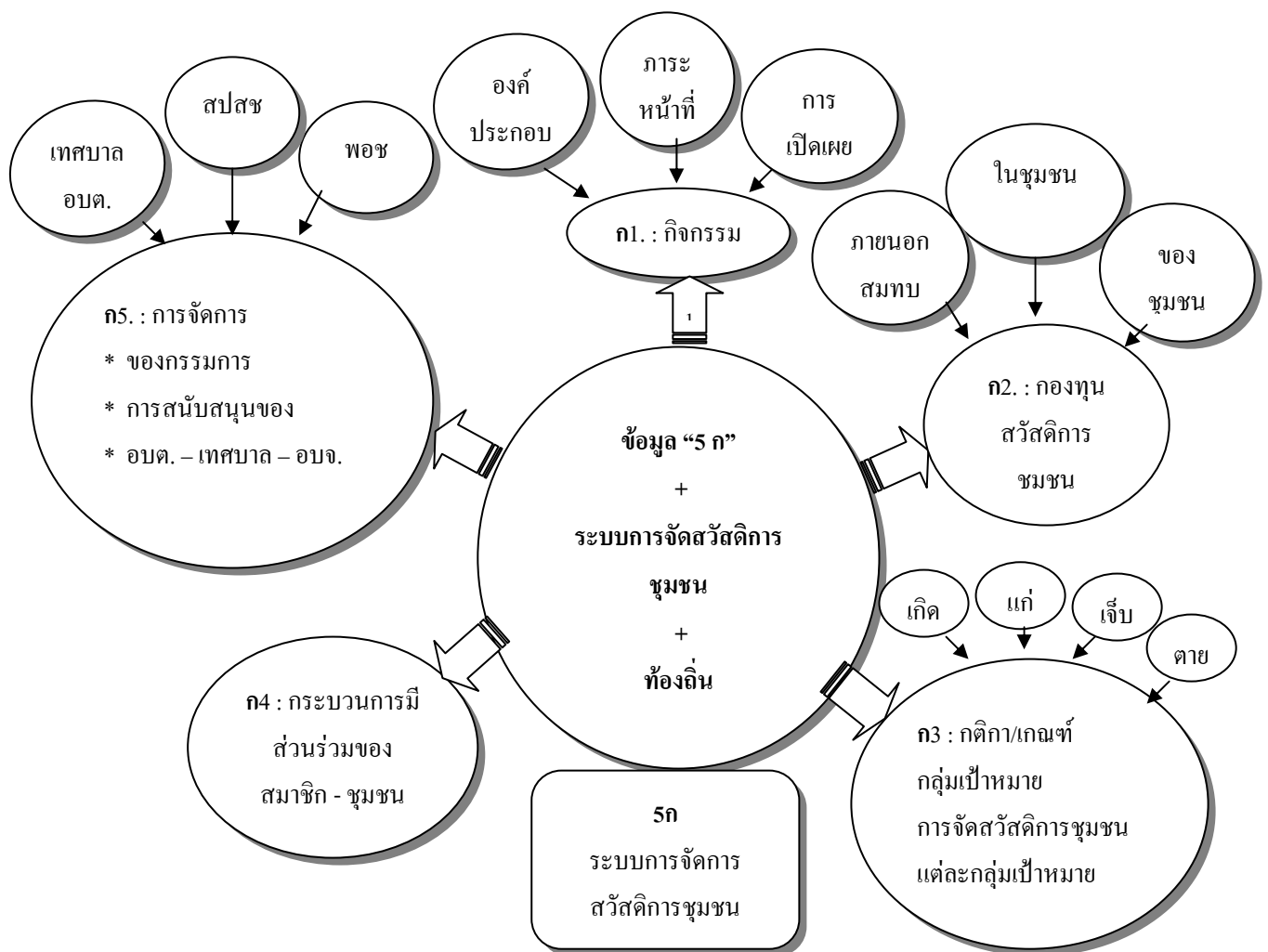
วิธีคิดเดิม	วิธีคิดอนาคต
1. สวัสดิการแบบตั้งรับ	1. สวัสดิการสังคม + การพัฒนาสังคมเชิงรุก แบบ “พหุลักษณะ” โดยภาคีความร่วมมือหลาย ผ่าน
2. แยกพระราชบัญญัติ กลไก แยกกลุ่มเป้าหมาย	2. เชื่อมโยงกลุ่มเป้าหมายบูรณาการจัดการ เชิงพื้นที่ เชิงประเด็น เชิงกลุ่ม คน
3. ตัดสินใจรวมศูนย์ที่ระดับชาติ (ส่วนกลาง)	3. กระจายอำนาจ จัดสรรงาน ไปที่กลไก พหุภาคีในพื้นที่
4. คณะกรรมการเป็นผู้มีบทบาทในการ ตัดสินใจ	4. องค์กรชุมชนร่วมกับองค์กรปกครอง ท้องถิ่นเป็นหน่วยจัดการและบูรณาการ ที่สำคัญ
5. เน้นการสั่งการ กำกับดูแล	5. เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน
6. มีการรายงานผลกิจกรรม	6. จัดระบบการติดตามผลและการประเมินผล กระทบอย่างต่อเนื่อง
7. ดำเนินกิจกรรมตามแผนยุทธศาสตร์และแผน โครงการ	7. แผนยุทธศาสตร์ + กองทุนส่งเสริม + ระดมทุน + ติดตามผลระดับท้องถิ่น

ที่มา : กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2550

2.5.1 ระบบการจัดการสวัสดิการชุมชนท้องถิ่น

ระบบการจัดการสวัสดิการชุมชนท้องถิ่นใช้ระบบ 5 ก เป็นระบบในการบริหารจัดการ ระบบ 5ก ประกอบด้วย

- ก1 กรรมการ จะต้องกำหนดองค์ประกอบ บทบาทหน้าที่ชัดเจน
- ก2 กองทุน ประกอบด้วยกองทุนภายในชุมชนและการสมทบจากภายนอก
- ก3 กติกา ได้แก่ ระเบียบกฎเกณฑ์การจัดการสวัสดิการชุมชนของแต่ละกลุ่มเป้าหมาย เช่น เงินทุนสวัสดิการ กองทุนอาชีพ บริการด้านสุขภาพ การศึกษา กองทุนพัฒนาสภาพแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ
- ก4 กระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิก ในการกำหนดข้อบังคับการดำเนินงานของกองทุน
- ก5 การจัดการ โดยคณะกรรมการและองค์กร สนับสนุน เช่น อบต. เทศบาล อบจ. สปสช. พอช. ฯลฯ เป็นต้น

- * เวทีประจำเดือน
- * การลงมติระเบียบสวัสดิการชุมชน
- * การออมทุน – ออมคน
- * การรายงานกองทุน

- * เงิน/ทุน สวัสดิการ
- * กองทุนอาชีพ
- * บริการด้านสุขภาพ/การศึกษา
- * การเอาแรงปลูกป่าสร้าง
ทุนทางสังคม-ทุนสิ่งแวดล้อม
“บ้านาญระขาว”

ภาพที่ 2.2 ระบบการจัดการสวัสดิการชุมชนท้องถิ่น

ที่มา : กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ,2550

2.6 การวิจัยเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม

การศึกษาวิจัยและค้นหาข้อสรุปที่จะทดสอบสมมุติฐานทางวิชาการสำหรับการวิจัยในสาขาสังคมศาสตร์มีความยุ่งยาก ซับซ้อนและอ่อนไหวมากกว่าการศึกษาวิจัยในสาขาอื่น ๆ เนื่องจากการเป็นการศึกษาที่ต้องเกี่ยวข้องกับสังคม คน และความคิดของที่หลากหลายมีสภาพแวดล้อมทางสังคมหลายปัจจัย และแต่ละสังคมยังมีเงื่อนไขที่แตกต่างกัน ในการศึกษาวิจัยเพื่อหาข้อสรุปเกี่ยวกับการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมจำเป็นต้องศึกษาเปรียบเทียบ และทดสอบแนวคิดในหลายพื้นที่ที่มีสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ ที่หลากหลาย

อย่างไรก็ตาม การศึกษาในเชิงสังคมจะมีผลต่อกลุ่มเป้าหมายที่ร่วมในกระบวนการศึกษาวิจัย เนื่องจากพื้นที่ศึกษาเป็นชุมชนจริง ใช้พื้นที่และผู้ที่เกี่ยวข้องกลุ่มต่าง ๆ เป็นเสมือนกลุ่มทดลองเพื่อเรียนรู้ ศึกษา วิเคราะห์ผล และทำซ้ำทำใหม่เพื่อให้ได้ข้อมูลข้อสรุปที่ชัดเจน การศึกษาวิจัยทางสังคมที่มุ่งให้ได้ข้อสรุปเชิงทฤษฎีที่แท้จริงจะมีต้นทุนสูง เพราะต้องทำการศึกษาวิจัยในหลายพื้นที่ที่หลายกลุ่มเป้าหมาย เพื่อเปรียบเทียบผลการทดสอบทฤษฎี และใช้เวลานานเพราะผลที่ได้จากการทดลองศึกษาวิจัย อาจจะใช้หลายปีว่าจะได้ผลสัมฤทธิ์เป็นที่ประจักษ์ และบางครั้งอาจจะต้องติดตามเฝ้าดูอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตามก็มีงานวิจัยทางสังคมศาสตร์หลายชิ้นที่มีโอกาสดำเนินการได้

2.6.1 วิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน เป็นหัวข้อที่ได้รับความสนใจทั่วโลก ดังนั้น การค้นคว้าในเชิงทฤษฎีและกรอบความคิดจึงมีวรรณกรรมมากมาย สิ่งที่สำคัญคือ การประยุกต์รูปแบบและศึกษาวิจัยในบริบทของสังคมไทย ว่าจะมีข้อเหมือนและแตกต่างกันอย่างไร โดยมีเป้าหมายหลักเพื่อสร้างองค์ความรู้ และแสวงหาแนวทางในการสร้างการพัฒนาชุมชนของไทยให้เป็นการพัฒนาที่ทรงพลังและยั่งยืน

การศึกษาวิจัยภายใต้เงื่อนไขและข้อจำกัดเหล่านี้ โครงการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม จึงเกิดขึ้นที่สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533 – 2543 โดยได้ใช้วิธีการศึกษาวิจัยที่เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) หมายถึงโครงการวิจัยที่เน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง เกิดการพัฒนาในชีวิตจริงเกิดการเรียนรู้ และแสวงหาแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขตัวแบบให้เหมาะสมกับพื้นที่ และศึกษาเปรียบเทียบ (Comparative Study) จากกรณีศึกษาต่าง ๆ โดยได้ออกแบบการวิจัยที่เน้นให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการวิจัยทุกคน (Research Project's Stakeholders) ได้รับประโยชน์จากการดำเนินโครงการ สำหรับการศึกษาวิจัยภายใต้โครงการการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมในแต่ละช่วง แม้ว่าจะมีจุดเน้นที่แตกต่างกัน ผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับประโยชน์จากการวิจัยและดำเนินโครงการ ดังนี้

1) คณะผู้วิจัยได้รับประโยชน์จากการได้ศึกษาและค้นคว้าข้อมูล ทดสอบ สมมติฐานทดลอง และทดสอบเครื่องมือในการสร้างการมีส่วนร่วมคือวิธีการ (AIC : Appreciation, Influencing and Control) ในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน สามารถนำข้อมูลความรู้และประสบการณ์ ที่ได้มาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาองค์ความรู้ และเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อนำไปสู่การพัฒนา ชุมชนชนบทที่ดีขึ้น

2) นักพัฒนาจากภาครัฐและองค์กรพัฒนาภาคเอกชนที่ร่วมโครงการได้มีโอกาส ทดสอบ และเรียนรู้เทคนิควิธีการสร้างการมีส่วนร่วม การเป็นผู้กระตุ้นการเปลี่ยน (Change Catalysts or Facilitators) สำหรับนักพัฒนาในพื้นที่ที่ได้รับผลประโยชน์โดยตรงกับการทำงานใน พื้นที่ ทำให้งานพัฒนาในชุมชนที่ดำเนินการง่ายขึ้น ได้รับความร่วมมือจากประชาชนมากขึ้นมี ความก้าวหน้าและมีผลงาน

3) ประชาชนและชุมชนเจ้าของพื้นที่ได้มีโอกาสเรียนรู้ในการทำงานพัฒนาชุมชน แต่ละชุมชนร่วมกัน เกิดกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมที่ชุมชนมีโอกาสได้ร่วมระดมความคิด ตัดสินใจในการพัฒนา เกิดการพัฒนาที่มาจากพลังและทรัพยากรของคนในชุมชน เป็นชุมชนที่ เอื้ออาทร และคนในชุมชนเป็นเจ้าของงานพัฒนาที่ประชาชนในชุมชนมีความภูมิใจ ที่สำคัญชุมชน ที่สามารถรวมตัวกันได้จะมีการพัฒนาที่รุดหน้ามากขึ้น

4) ผู้กำหนดนโยบายในระดับกระทรวง ทบวง กรม ที่เกี่ยวข้องได้รับประโยชน์ ข้อมูล และข้อเสนอแนะที่ได้จากผลจากการศึกษาวิจัย ซึ่งสามารถใช้เป็นข้อมูลในการกำหนด ทิศทาง นโยบาย และแผนงาน โครงการที่เหมาะสม

2.6.2 วิธีการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ในการดำเนินโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่เกี่ยวกับการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมเป็น กระบวนการศึกษาแนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยมีการศึกษาและนำกรอบ ความคิดมาทดลองสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาในชุมชนที่มีลักษณะต่าง ๆ โดยมีขั้นตอนการ ดำเนินงานทั้งในส่วนกลาง และงานในภาคสนามดังนี้

1) การศึกษาจากเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเด็นของการวิจัยบทบาท ภาระหน้าที่ของนักวิจัย สภาพแวดล้อมของชุมชนและกรอบความคิดในการวิจัยแบบมีส่วนร่วม ผลการศึกษานำไปสู่การพัฒนารอบความคิด และกำหนดแนวทางการศึกษาในระดับชุมชน

2) การพัฒนารอบความคิดเรื่องการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม โดยได้ศึกษาและ นำหลักการและแนวทางการมีส่วนร่วมในสากลมาประยุกต์ใช้ ออกแบบในการดำเนินงานให้ เหมาะสมกับบริบทของชุมชน และพัฒนาประยุกต์เทคนิคการสร้างการมีส่วนร่วมในการ พัฒนาให้เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย ทดสอบเทคนิค เครื่องมือ และปรับปรุงวิธีการ

3) การสร้างความเข้าใจกับทีมวิจัยภาคสนาม ซึ่งจะเป็นผู้ทำงานร่วมกับนักพัฒนา และประชาชนในพื้นที่ โดยนักวิจัยภาคสนามอาจจะมาจากนักวิชาการ หรือจากประชาชนในชุมชน โดยกลุ่มวิจัยกลุ่มหลังนี้เป็นวิธีการที่สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในชุมชน

4) การดำเนินงานภาคสนาม แบ่งออกเป็น 3 ช่วง คือ (1) การริเริ่มจัดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยจัดเป็นเวทีระดมความคิด ใช้วิธีการ AIC หรืออาจจะใช้วิธีการระดมความคิดวิธีอื่น ๆ (2) สร้างพลังและแนวร่วมในการพัฒนาและมีการกระตุ้นเสริมของนักพัฒนา หรือปัจจัยภายนอกและภายใน (3) ช่วงการติดตามประเมินผลและการติดตามผลการพัฒนาที่เกิดขึ้นในชุมชนต่าง ๆ

5) การสังเคราะห์และการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาทั้งหมด โดยการวิจัยที่เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการจะมีข้อมูลความรู้หลายด้าน โดยความรู้และประสบการณ์ที่เกิดขึ้นบางส่วนไม่ได้ถูกบันทึก แต่เป็นประสบการณ์ที่เกิดจากการเรียนรู้ในการปฏิบัติของผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการวิจัย ดังนั้น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนในการสังเคราะห์ผล การดำเนินงานจึงใช้กระบวนการเรียนรู้ และวิเคราะห์ผลการวิจัยแบบมีส่วนร่วมโดยเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องกับโครงการได้สะท้อนข้อมูล และร่วมกันระดมความคิดเพื่อสร้างข้อเสนอแนะทางวิชาการเพื่อการดำเนินงาน จากผู้ปฏิบัติจริงในการดำเนินการขั้นนี้ หัวหน้าคณะผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการให้เกิดการสร้างองค์ความรู้ (Facilitator)

6) การจัดทำรายงานวิจัย

7) การจัดกระบวนการเผยแพร่ข้อมูลและข้อค้นพบของการศึกษา โดยได้จัดชุดการสัมมนาทางวิชาการในเวทีต่าง ๆ การเสนอผลการศึกษาและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ในการพัฒนาชุมชนตามโอกาสที่เหมาะสม โดยบุคคลที่เหมาะสมและการจัดพิมพ์เอกสารงานวิจัย เพื่อเผยแพร่แก่สาธารณชนทั่วไป

2.7 รูปแบบการขยายผลการขับเคลื่อนสวัสดิการชุมชน

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้สังเคราะห์รูปแบบของการขับเคลื่อนสวัสดิการชุมชนในช่วงปี 2548 – 2549 พบว่า ได้มีรูปแบบการขยายผลที่แตกต่างกัน ในแต่ละพื้นที่รูปแบบการขยายผลกองทุนสวัสดิการชุมชนมีหลากหลายทั้งในส่วนของการขยายฐานสมาชิกกองทุนสวัสดิการตำบล และการขยายผลสู่พื้นที่ตำบลอื่น ดังนี้

1) การขยายเพิ่มสมาชิกกองทุน ในพื้นที่ตำบลให้ครอบคลุมกว้างขวางขึ้น

จากจุดเริ่มต้นของกองทุนสวัสดิการตำบลให้หลากหลายพื้นที่เริ่มจาก 1 – 2 หมู่บ้าน หรือบางพื้นที่เริ่มจากทุกหมู่บ้าน แต่สมาชิกที่เข้าร่วมมีเพียงส่วนน้อยเมื่อเทียบกับสัดส่วนประชากร และครัวเรือนทั้งหมด โดยเฉพาะพื้นที่ที่เริ่มกองทุนสวัสดิการใหม่ โดยใช้การออมวันละบาท ซึ่งถ้าหากสมาชิกมีจำนวนน้อยส่งผลต่อจำนวนเงินทุนที่จะนำมาใช้จัดสวัสดิการ และการสนับสนุนของ

องค์กรปกครองท้องถิ่น การขยายสมาชิกให้ครอบคลุมสัดส่วนประชากรส่วนใหญ่จึงถือเป็นเรื่องจำเป็น การขยายสมาชิกกองทุนมีวิธีการหลายอย่าง เช่น

- แคนนำขับเคลื่อนสวัสดิการชุมชนไปให้ข้อมูลสร้างความเข้าใจในเวทีประชุมของหมู่บ้าน/ตำบลการประชุมสัญจร
- การไปมอบสวัสดิการฌาปนกิจในงานศพโดยแคนนำนำกองทุนไปร่วมมอบหรือให้บุคคลที่เป็นที่ยอมรับนับถือ เช่น นายอำเภอ นายกอบต. เป็นผู้มอบพร้อมทั้งแนะนำให้ข้อมูลกองทุนสวัสดิการชุมชน
- การตั้งเป้าหมายการณรงค์ หรือวางกติกาให้ทุกคนในครอบครัวเข้าเป็นสมาชิก อย่างเช่น กรณีของสัจจะวันละบาทสงขลา ซึ่งนอกจากจะทำให้สมาชิกเพิ่มขึ้น จะทำให้เรื่องการลดรายจ่าย เพื่อสวัสดิการกลายเป็นกิจกรรมร่วมของครอบครัว การออมของเด็กและสมาชิกกองทุนสวัสดิการกระจายทุกช่วงวัย กระจายความเสี่ยงในการจ่ายสวัสดิการ
- การประชุมใหญ่สมาชิกโดยเชิญแคนนำหมู่บ้านต่าง ๆ อบต. และหน่วยงานในพื้นที่มาร่วมด้วยทำพิธีมอบสวัสดิการแต่ละด้านให้สมาชิก รวมทั้งการจ่ายสวัสดิการผู้ยากลำบากที่ไม่ได้เป็นสมาชิก เช่น ที่ ต.บ้านขาม จ.ชัยภูมิ ได้มอบคูปองจ่ายสวัสดิการตลอดชีวิตให้คนพิการที่ยากลำบาก 2 คน (นำคูปองไปเบิกเงินสวัสดิการที่กองทุน) จ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุจ่ายสวัสดิการที่เป็นสาธารณะประโยชน์ ฯลฯ ซึ่งทำให้ผู้เข้าร่วมเห็นผลที่เกิดขึ้นชัดเจน สมักรเป็นสมาชิกเพิ่มขึ้นและอบต. เห็นควรสำคัญในการให้การสนับสนุน
- การเชื่อมโยงกองทุนสวัสดิการระดับตำบลที่ก่อตั้งใหม่กับฐานกลุ่มออมทรัพย์ กองทุนหมู่บ้านสร้างความเข้าใจเรื่องสวัสดิการผ่านกองทุนที่มีอยู่เดิม ทำให้เกิดการเชื่อมโยงบูรณาการกองทุนนำผลกำไรจากแต่ละกองทุน มาร่วมจัดสวัสดิการทำให้สมาชิกกองทุนต่าง ๆ เข้ามาเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการระดับตำบลไปโดยอัตโนมัติ ซึ่งหลายพื้นที่ที่มีการนำผลกำไรจากกลุ่มออมทรัพย์/กองทุนหมู่บ้าน มาจ่ายสวัสดิการวันละบาทให้สมาชิกกองทุน โดยมีการออมวันละบาทจากสมาชิกเพิ่มเข้ามาด้วย

2) การขยายผลสู่การจัดกองทุนสวัสดิการในตำบลอื่น

- การใช้พื้นที่ครู/พื้นที่ต้นแบบในการขยายผล จากการที่มีพื้นที่ซึ่งมีการจัดสวัสดิการมาต่อเนื่องยาวนาน มีการพัฒนาเป็นศูนย์เรียนรู้ทำให้ชุมชน และหน่วยงานสนับสนุนต่าง ๆ ได้มาดูงาน แล้วกลับไปจัดตั้งกองทุนสวัสดิการในพื้นที่ของตนเอง ซึ่งพื้นที่ครูทั้ง 14 พื้นที่ที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ต่างก็ได้ร่วมทำให้เกิดการขยายการเรียนรู้เรื่องสวัสดิการชุมชนสู่พื้นที่ใหม่ ๆ เป็นจำนวนมาก (แต่ไม่ค่อยได้มีการประมวลภาพรวมจากพื้นที่ต้นแบบว่าได้ทำให้ชุมชนที่มาดูงานได้นำกลับไปขยายเป็นจำนวนเท่าไร)

- การขยายผลโดยแกนนำชุมชนที่มีความมุ่งมั่น ตั้งใจที่จะทำให้การจัดสวัสดิการชุมชนอย่างกว้างขวางไปเป็นวิทยาการนำเสนอเรื่องสวัสดิการชุมชนในเวทีประชุมสัมมนาต่าง ๆ ทั้งในส่วนของการสัมมนาของเครือข่ายชุมชน และการสัมมนาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการ ซึ่งเมื่อแกนนำซึ่งเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในเรื่องนี้โดยตรง เป็นผู้ที่ไปสร้างความรู้ความเข้าใจ ก็จะทำให้เห็นรูปธรรมเกิดความเชื่อมั่นว่าเกิดประโยชน์ และชุมชนสามารถทำได้โดยง่าย

- การขยายผลผ่านกระบวนการจัดการความรู้ การใช้การจัดการความรู้เป็นเครื่องมือทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เรื่องการจัดสวัสดิการชุมชนอย่างต่อเนื่อง นำตัวอย่างรูปธรรมวิธีการดี ๆ จากพื้นที่หนึ่งไปสู่พื้นที่หนึ่ง ซึ่งมีความต่อเนื่องลึกซึ้งซึ่งเป็นระบบกว่าการไปดูงานหรือแกนนำไปสร้างความเข้าใจเพียงอย่างเดียว ในช่วงที่ผ่านมาหน่วยจัดการความรู้องค์กรการเงินชุมชน มหาวิทยาลัยลักษณะ ซึ่งสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สนับสนุน ได้มีบทบาทในการสนับสนุนการจัดการความรู้สวัสดิการชุมชน และทำให้เกิดการขยายผลภายในพื้นที่และระหว่างพื้นที่ในหลายแห่งที่เห็นรูปธรรมชัดเจน เช่น จ.สงขลา จ.นครศรีธรรมราช ฯลฯ

- การขยายผลผ่านเครือข่าย/ชมรม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ในพื้นที่ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการ ดันตัวในการสนับสนุนกองทุนสวัสดิการชุมชน รวมทั้งงานพัฒนาโดยชุมชนในประเด็นต่าง ๆ ทำให้เกิดการรวมตัวเชื่อมโยงการทำงานกัน อย่างเช่น ชมรม อบต. ภาคประชาชน ในภาคอีสาน ซึ่งได้มีประชุมแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับการสนับสนุนชุมชนอย่างต่อเนื่อง ทั้งในส่วนของการวิธีการทำงานของอบต. กรอบระเบียบ ข้อบัญญัติให้เอื้อต่อการสนับสนุนชุมชนได้อย่างถูกต้องตามกฎหมายและความสำเร็จที่เกิดขึ้นจากการกระจายภารกิจของอบต. ไปสู่ชุมชนโดยการทำงานร่วมกับชุมชน ทำให้ อปท. ที่มาเชื่อมโยงกัน หรือ อปท. อื่นที่รับข้อมูลข่าวสารช่วยทำให้เกิดการขยายผลการสนับสนุนกองทุนสวัสดิการชุมชนสู่ อปท. ต่าง ๆ มากขึ้น

- การขยายผลผ่านช่องทางหน่วยงานภายในกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ในช่วงที่ผ่านมาบางพื้นที่ที่พัฒนาสังคมจังหวัด (พมจ.) ได้ร่วมทำงานสนับสนุนการจัดสวัสดิการ โดยชุมชนจนเกิดผลงานด้านการจัดสวัสดิการร่วมกัน เช่น พื้นที่ จ.ร้อยเอ็ด ทำให้แกนนำชุมชน หรือ พมจ. ได้ร่วมทำงานสนับสนุนการจัดสวัสดิการโดยชุมชนจนเกิดผลงานด้านการจัดสวัสดิการร่วมกัน เช่น พื้นที่ จ.ร้อยเอ็ด ทำให้แกนนำชุมชน หรือ พมจ. สามารถนำเรื่องราววิธีการทำงานและผลที่เกิดขึ้นไปสื่อสารสร้างความเข้าใจในเวทีประชุมสัมมนา หน่วยงานของกระทรวงก็มีส่วนช่วยทำให้เกิดความเข้าใจความเชื่อมั่นในแนวทางนี้ และนำไปสู่การหาวิธีการทำงาน การวางแผนร่วมกันโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่มีการปรับเปลี่ยนรัฐบาล ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมฯ (นายไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม) ได้ให้ความสำคัญกับยุทธศาสตร์สังคม ไม่ทอดทิ้งกัน การทำงานโดยใช้พื้นที่เป็นตัวตั้งและประชาชนมีบทบาทสำคัญ

ได้ทำให้หลายพื้นที่ที่มีการเคลื่อนตัวเข้าหากันระหว่างหน่วยงานในกระทรวงกับเครือข่ายด้านสวัสดิการชุมชน ในบางพื้นที่ได้เริ่มมีการวางแผนการขยายการขับเคลื่อนเรื่องนี้ไปด้วยกัน

- การขยายผลโดยการตั้งเป้าหมาย วางจังหวะก้าวที่นำไปสู่เป้าหมาย

(Roadmap) ที่ชัดเจน แล้วร่วมกันขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายนั้น เช่น เครือข่ายสัจจะวันละบาทจังหวัดสงขลา ได้มีการตั้งเป้าหมายการขับเคลื่อนกองทุนสวัสดิการปี 2550 ให้ครอบคลุมทุกตำบล และแต่ละตำบลให้มีผู้เข้าร่วมถึงร้อยละ 50 ของประชากรทั้งหมด ซึ่งในการดำเนินการก็ได้มีการรณรงค์ให้สมัครเป็นสมาชิกครบครัว เครือข่ายสัจจะสะสมทรัพย์จังหวัดจันทบุรีได้วางเป้าหมายได้ว่า จากการสมทบกองทุนสวัสดิการชุมชนไปเครือข่ายสัจจะสะสมทรัพย์ปีแรก 20 พื้นที่ ก็จะนำเงินไปสมทบกองทุนสวัสดิการปล่อยกู้ให้สมาชิก ปีที่สอง กลุ่มแรกจะคืนกองทุนพร้อมค่าบำรุงครั้งหนึ่งไปสู่เครือข่าย ซึ่งสามารถสนับสนุนกลุ่มใหม่ได้อีก 22 กลุ่ม ในปีที่ 2 และ 24 กลุ่ม ในปีที่ 3 รวมทั้งหมด 66 กลุ่ม จังหวัดชัยภูมิมีกองทุนสวัสดิการที่ได้รับการสมทบงบประมาณแล้ว 4 ตำบล มีพื้นที่ที่มีกองทุนสวัสดิการ โดยไม่ได้สมทบ 5 ตำบล ตั้งเป้าหมายขยายผลร่วมกับหน่วยงานในพื้นที่ อีก 17 ตำบล ในปี 2550 และจะให้ครอบคลุมทุกตำบลในปี 2552

- การขยายผลโดยผ่านเครือข่ายผู้สูงอายุ ในหลายพื้นที่ที่มีเครือข่ายผู้สูงอายุ

ซึ่งมีประสบการณ์การจัดสวัสดิการร่วมกันมาก่อน เช่น กองทุนผู้สูงอายุจังหวัดละ 1 ล้านบาท หรือการจัดสวัสดิการเฉพาะด้านของเครือข่ายผู้สูงอายุ (สวัสดิการฌาปนกิจ) ฯลฯ ได้มีการขยายการจัดสวัสดิการไปสู่การจัดกองทุนสวัสดิการระดับตำบล ที่มีสมาชิกหลายวัย และประเภทสวัสดิการหลากหลายขึ้น โดยผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกเครือข่ายใหญ่ นำแนวคิดเรื่องสวัสดิการไปขยายในพื้นที่ตำบลของตนเอง พื้นที่ภาคกลางบน เช่น สิงห์บุรี ชัยนาท สระบุรี ฯลฯ เป็นพื้นที่ที่มีการขยายการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการระดับตำบล จากฐานเครือข่ายผู้สูงอายุเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้ได้มีแกนนำสวัสดิการชุมชนได้ไปสร้างความเข้าใจเรื่องสวัสดิการชุมชน กับผู้สูงอายุที่บ้านบางแค (ร่วมกับหน่วยงานในกระทรวงการพัฒนาสังคมฯ) ซึ่งได้จัดกลุ่มผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในชุมชนด้วย นอกจากการเกิดกองทุนสวัสดิการ เฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุแล้ว ผู้สูงอายุได้นำเรื่องสวัสดิการไปขยายในชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ต่อไป

3) วิธีการที่จะทำให้ อปท. สนับสนุนกองทุนสวัสดิการชุมชน

จากการที่ขบวนการสวัสดิการชุมชนได้สร้างเงื่อนไขการสนับสนุนกองทุนสวัสดิการชุมชนว่าจะต้องได้รับการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชนกับท้องถิ่น นำไปสู่การพัฒนากระบวนการสวัสดิการชุมชนท้องถิ่นร่วมกันในระยะต่อไป แต่ในหลายพื้นที่ยังมิมีปัญหาข้อขัดข้องในการประสานการสนับสนุนจากอปท. ด้วยสาเหตุต่าง ๆ ได้แก่ อปท. ไม่ได้รับรู้เข้าใจเรื่องกองทุนสวัสดิการชุมชน อปท. รับรู้เข้าใจและเห็นประโยชน์ของสวัสดิการชุมชน แต่ไม่แน่ใจว่าสามารถจัดงบประมาณสนับสนุนกองทุน

โดยตรงได้หรือไม่ หรือบางแห่งถูกหักท้วงว่าไม่สามารถทำได้ หลายแห่งต้องรอการบรรจุในแผน และอยู่ในข้อบัญญัติงบประมาณในปีถัดไป อปท.ไม่มั่นใจเรื่องกองทุนสวัสดิการชุมชนเพราะยังเห็นผลไม่ชัดเจน หรือสมาชิกที่เข้าร่วมมีจำนวนไม่มากนัก อปท.เกรงว่ากลุ่มที่ทำสวัสดิการชุมชนจะเป็นคู่แข่งการเลือกตั้งท้องถิ่น หรือมีความขัดแย้งจากการเลือกตั้งมาก่อน อปท.รับปากสนับสนุนในฐานะนักการเมืองแต่ไม่ได้ดำเนินการตามที่รับปาก หรือแจ้งว่างบประมาณไม่เพียงพอ ฯลฯ

จากประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในหลายพื้นที่ได้มีประสบการณ์วิธีการทำให้ อปท.สนับสนุนกองทุนสวัสดิการชุมชนได้ในหลายวิธี ได้แก่

1) การสร้างความเข้าใจ ชักชวนให้นายกองค์การปกครองท้องถิ่นเข้าร่วมในการก่อตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชน ตั้งแต่ต้น ซึ่งเมื่อองค์การปกครองท้องถิ่นได้รับรู้เข้าใจ มีส่วนร่วมในการจัดตั้งตั้งแต่ต้น ก็จะพยายามหาวิธีการสนับสนุน ซึ่งการสร้างความเข้าใจสามารถทำได้หลายวิธี เช่น การเชิญองค์การบริหารส่วนตำบลไปร่วมงานสัมมนาสวัสดิการชุมชน พร้อมกับชุมชนในระดับภาคหรือระดับชาติ การสร้างความเข้าใจผ่านเครือข่ายขององค์การบริหารส่วนตำบล(ซึ่งการสื่อสารสร้างความเข้าใจระหว่างองค์การปกครองท้องถิ่นด้วยกันเอง จะสามารถสร้างความเข้าใจได้ง่ายกว่า)

2) การออกข้อบัญญัติ องค์การบริหารส่วนตำบล ว่าด้วยสวัสดิการชุมชน นายกองค์การปกครองท้องถิ่น หลายพื้นที่ที่เห็นความสำคัญของเรื่องนี้ และเข้ามาเป็นแกนในการขับเคลื่อนสวัสดิการชุมชนด้วยตนเอง ได้หาวิธีที่จะทำให้การสนับสนุนกองทุนสวัสดิการชุมชนถูกต้องตามกฎหมาย ได้แก่ การออกข้อบัญญัติว่าด้วย สวัสดิการชุมชน โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 16 แห่ง พ.ร.บ. กำหนดแผน และขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ที่เป็นการกำหนดอำนาจหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (10) การสังคมสงเคราะห์และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส ซึ่งมีองค์การบริหารส่วนตำบลที่ได้ออกข้อบัญญัติลักษณะนี้แล้ว เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลสาหร่าย จ.กาฬสินธุ์ องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านฝ้อ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองแวงโสภณ จ.ขอนแก่น ฯลฯ หรือในบางพื้นที่ไม่ได้ออกข้อบัญญัติว่าด้วยสวัสดิการชุมชนโดยตรง แต่เมื่อได้นำโครงการสนับสนุนการจัดสวัสดิการชุมชนบรรจุในแผนองค์การบริหารส่วนตำบลและอยู่ในข้อบัญญัติงบประมาณประจำปี ซึ่งเป็นการสนับสนุนโครงการให้ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการก็สามารถดำเนินการได้

3) การจัดกระบวนการรับรองสถานภาพองค์กรชุมชนร่วมกันในบางพื้นที่ องค์การบริหารส่วนตำบลเห็นว่าหากสนับสนุนงบประมาณไปที่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง อาจทำให้ถูกครหาว่าเป็นการหนุนกลุ่มหัวคะแนน เมื่อในพื้นที่ตำบลได้มีการจัดกระบวนการรับรองสถานภาพองค์กรชุมชนร่วมกันระหว่างชุมชนองค์กรปกครองท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก็ยืนยันว่า

กลุ่มองค์กรที่ผ่านการรับรองสถานภาพมีตัวตน ข้อมูล ผลการดำเนินงานที่ชัดเจนองค์การบริหารส่วนตำบลก็สามารถสนับสนุนได้ถูกต้อง

4) การเชิญนายกองค์การปกครองท้องถิ่นเข้าร่วมงานประชุมใหญ่ สมาชิกกองทุนสวัสดิการ เชิญนายกองค์การปกครองท้องถิ่นเป็นผู้มอบสวัสดิการ รวมทั้งการเชิญเข้าร่วมงานมหกรรมสัมมนาเกี่ยวกับสวัสดิการชุมชนในระดับภาค การไปร่วมดูงานในพื้นที่ประสบความสำเร็จ ในการจัดสวัสดิการชุมชนท้องถิ่นร่วมกัน ทำให้เกิดความเข้าใจแนวปฏิบัติที่สามารถนำไปปรับใช้ได้

5) การขยายกองทุนสวัสดิการชุมชนให้มีสมาชิกครอบคลุมครัวเรือนเกินครึ่งหนึ่งของตำบล ในบางพื้นที่ช่วงที่กองทุนสวัสดิการมีสมาชิกจำนวนน้อยองค์การปกครองท้องถิ่นยังไม่ได้ให้ความสนใจ แต่เมื่อเห็นว่ามีสมาชิกจำนวนมาก และเกิดการจัดสวัสดิการสมาชิก หรือผู้ยากลำบากที่ไม่ได้เป็นสมาชิกเห็นผลชัดเจนองค์การปกครองท้องถิ่นก็หันมาให้การสนับสนุน รวมทั้งโอนถ่ายงานที่องค์การปกครองท้องถิ่นทำอยู่เดิม เช่น การจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ซึ่งสามารถสนับสนุนได้จำนวนจำกัด เมื่อมาเชื่อมโยงกับกองทุนสวัสดิการชุมชน ทำให้การสนับสนุนได้จำนวนรายมากขึ้นด้วย

6) การประสานการทำงาน ให้ข้อมูลข่าวสารความก้าวหน้ากองทุนสวัสดิการให้ องค์การปกครองท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการเข้าไปทำงานร่วมกับองค์การปกครองท้องถิ่นเช่น ใช้สถานที่ที่องค์การปกครองท้องถิ่นเป็นที่ทำการก็จะทำให้เห็นกระบวนการทำงาน และความคืบหน้าผลการดำเนินงานกองทุนสวัสดิการชุมชนอย่างต่อเนื่ององค์การปกครองท้องถิ่นก็พร้อมที่จะให้การสนับสนุน

7) การจัดมหกรรมงานสัมมนาสวัสดิการชุมชนในระดับภาค หรือจังหวัด นำเสนอผลงาน นิทรรศการสวัสดิการชุมชน โดยเชิญองค์การปกครองท้องถิ่นและชุมชน ในพื้นที่ที่ยังไม่มีกองทุนสวัสดิการได้เข้าร่วมเรียนรู้รูปธรรม ตัวอย่างการปฏิบัติขององค์การบริหารส่วนตำบลอื่น ทำให้เกิดความเข้าใจ มั่นใจในการสนับสนุนกองทุนสวัสดิการชุมชน

8) การทำให้เรื่องสวัสดิการชุมชนส่วนหนึ่งของงานที่องค์การปกครองท้องถิ่นสนับสนุนอยู่แล้ว เช่น ในชุมชนเมืองมีเทศบาลสนับสนุนแก้ไขปัญหที่อยู่อาศัยผ่านโครงการบ้านมั่นคง ซึ่งจะมีการวางแผนการพัฒนาด้านต่าง ๆ ของชุมชนการพัฒนาสวัสดิการชุมชนถือเป็นส่วนหนึ่งของแผน อย่างเช่น กรณีเทศบาลชุมชนที่ได้สนับสนุนการทำโครงการบ้านมั่นคงก็ได้สนับสนุนกองทุนสวัสดิการชุมชนในช่วงต่อมา ซึ่งเมื่อพื้นที่ชุมชนเมืองอื่น ๆ เห็นตัวอย่างก็สามารถนำไปขยายสู่เมืองอื่น ๆ ได้

9) การใช้แผนชุมชนเป็นเครื่องมือในพื้นที่การจัดทำแผนชุมชนที่องค์การปกครองท้องถิ่นร่วมจัดทำแผนชุมชนตั้งแต่ต้นเมื่อเกิดแผนพัฒนาด้านสวัสดิการ โดยการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชน เมื่อนำแผนชุมชนไปบรรจุอยู่ในแผนองค์การปกครองท้องถิ่นในหลายพื้นที่ก็มีการสนับสนุนตามแผน

2.8 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

อารียา สัพพะเลขและคณะ (2544) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการเสริมสร้างการดูแลตนเองของผู้สูงอายุในชุมชน” เป็นการวิจัยเพื่อศึกษาเปรียบเทียบภายในกลุ่มรูปแบบประกอบด้วย การปฐมนิเทศเชิงปฏิบัติการทีมแกนนำของจังหวัดให้ทราบกลวิธีและเทคนิคการสอนผู้สูงอายุ จากปัญหา (Problem Oriented) และคัดเลือกผู้สูงอายุมาร่วมกิจกรรม โดยวิธีสุ่มตัวอย่างแบบง่าย ได้ผู้สูงอายุ จำนวน 50 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์และแบบทดสอบก่อน-หลังการเข้าร่วมกิจกรรมตรวจสอบสุขภาพโดยหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ หลังจากนั้นนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์ปัญหาเพื่อการวางแผน ดำเนินการกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน จำนวน 13 ครั้ง เนื้อหาประกอบด้วย การนวดเพื่อคลายเครียด การเปลี่ยนอริยาบท การออกกำลังกายและการดูแลตนเองในชีวิตประจำวัน ระยะเวลาสอน 1 เดือน ทำการทดสอบความรู้โดยใช้เครื่องมือเดิมและประเมินสุขภาพโดยหน่วยแพทย์เคลื่อนที่เพื่อเปรียบเทียบครั้งแรกก่อนเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติเพอร์เซ็นต์และ Chi-Square Test ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการเสริมสร้างการดูแลตนเองของผู้สูงอายุมีความเหมาะสม จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเอง เช่น การออกกำลังกายเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 70.59 เป็นร้อยละ 100 สามารถประเมินสุขภาพแบบง่ายได้ ผู้มีโรคสามารถควบคุมภาวะโรคได้ บางรายใช้ยาลดลง ด้านพฤติกรรมสุขภาพอนามัยถูกต้องในเรื่อง การอาบน้ำฟอกสบู่ การดูแลช่องปาก การรับประทานอาหารอ่อน ผักต้ม การปฏิบัติกิจกรรมประจำวันเหมาะสมกับวัย และด้านความรู้ มีการป้องกันตนเองจากการเจ็บป่วยก่อนเข้าร่วมกิจกรรมร้อยละ 35.3

นอกจากนั้นในการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการเสริมสร้างการดูแลตนเองของผู้สูงอายุในชุมชน ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลน้ำปึก อำเภออำนาจเจริญ จังหวัดอุบลราชธานี” ของ อรศรี เสงี่ยมศักดิ์และคณะ (2539) โดยศึกษาภาวะสุขภาพพฤติกรรมอนามัยและสมรรถนะการดูแลตนเองของผู้สูงอายุตลอดจนความสามารถในการดูแลสุขภาพของตนเองและเพื่อให้ผู้ใกล้ชิดเข้าใจผู้สูงอายุดีขึ้น ผู้สูงอายุมีโอกาสดำเนินการตอบสนองการ วัฒนธรรมค้ำจุนจิตใจ บุคคลในครอบครัว มีสุขภาพกายสุขภาพจิตสมบูรณ์ตามวัย และศึกษาปัจจัยที่สามารถทำนายพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุในกลุ่มเป้าหมาย ประชากรได้แก่ ผู้สูงอายุในหมู่บ้านทดลอง จำนวน 24 คน และผู้สูงอายุในหมู่บ้านควบคุม จำนวน 19 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ แบบประเมินสุขภาพ แบบสำรวจข้อมูลพื้นฐาน แบบสรุปผลการรักษาพยาบาล และแบบ

สำรวจข้อมูลทั่วไป ผลการศึกษาพบว่า สมรรถนะในการดูแลตนเองของผู้สูงอายุที่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมแบบง่าย ด้านสุขภาพอนามัยทางกายอยู่ในเกณฑ์ดี ส่วนด้านจิตใจร้อยละ 52.63 มีความเครียดและวิตกกังวล ด้านการประเมินสุขภาพผู้สูงอายุทั้งหมู่บ้านทดลองและหมู่บ้านควบคุม พบว่า โรคที่เป็นปัญหาอันดับแรกคือโรคต่อกระเจก สาเหตุส่วนใหญ่เกิดจากพฤติกรรมดูแลสุขภาพที่ไม่ถูกต้อง ในการศึกษาเปรียบเทียบแนวทางการปฏิบัติต่อตนเองของผู้สูงอายุทั้งกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง พบว่า ก่อนการดำเนินกิจกรรม ผู้สูงอายุมีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติต่อตนเองในระดับพอใช้ เมื่อจัดกิจกรรมการสร้างทัศนคติและให้ความรู้ในเรื่องการปฏิบัติต่อตนเอง หมู่บ้านทดลอง ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมเปลี่ยนไปในระดับดีมาก ส่วนหมู่บ้านควบคุมไม่มีความแตกต่าง สำหรับผลการเปรียบเทียบแนวทางการปฏิบัติต่อตนเองของผู้สูงอายุพบว่าผู้สูงอายุเอาใจใส่อยู่ในระดับปานกลาง ด้านการสร้างสัมพันธภาพในกลุ่มผู้สูงอายุ พบว่า ชุมชนให้ความสำคัญในระดับดี ตัวแปรสำคัญในการสร้างพฤติกรรมดูแลตนเองของผู้สูงอายุก็คือ เจ้าหน้าที่ภาครัฐควรให้ความสำคัญงานสุขภาพจิตและครอบครัวควรดูแลเอาใจใส่ผู้สูงอายุให้มีสุขภาพกายและจิตที่ดีอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขต่อไป

ด้านการศึกษาสภาพชีวิต ปัญหาอุปสรรค และรูปแบบความช่วยเหลืออันนำไปสู่การแก้ไขปัญหาและพัฒนาาระบบสวัสดิการที่ถูกต้องเหมาะสม ปรากฏในชุดโครงการวิจัยการพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย ของบัญชา แก้วสอง และ สุภา ใยเมือง (2546) ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับกลุ่มเกษตรกร กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กชาวเขาขององค์กรพัฒนาเอกชน จำนวน 16 คน แยกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเด็กที่ดูแลโดยองค์กรพัฒนาเอกชน 5 คน กลุ่มเด็กที่ยังอยู่ในชุมชนและไม่มีโอกาสที่จะศึกษาต่อ 4 คน และกลุ่มเด็กเสี่ยงที่จะถูกผลักดันให้เข้าสู่ขบวนการธุรกิจบริการทางเพศและยาเสพติด ทำงานรับจ้างอิสระ 7 คน พื้นที่ศึกษาอำเภอแม่สาย เมืองเวียงแก่น เชียงของ แม่สรวย เวียงป่าเป้าและอำเภอพาน ผลการศึกษาพบว่าสภาพชีวิตของเด็กมีสภาพความทุกข์ยากลำบากพื้นฐานที่ใกล้เคียงกัน อันเป็นผลกระทบจากนโยบายการพัฒนาประเทศการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ ส่งผลให้เด็กชาวเขาต้องดิ้นรนหาเลี้ยงชีพ กลุ่มเด็กที่องค์กรพัฒนาเอกชนดูแลจะค่อนข้างจะมีคุณภาพที่ดี เพราะเด็กได้รับการศึกษาเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มองเห็นคุณค่าของตนเอง มุ่งหวังที่จะพัฒนาตนเองและชุมชน แต่กลุ่มเด็กที่อยู่ในชุมชนและไม่ได้รับการศึกษาต่อเนื่องรวมทั้งกลุ่มเด็กที่ทำงานรับจ้างอิสระอยู่ในภาวะเสี่ยงสูงมากที่จะถูกชักจูง ล่อลวง ให้เข้าสู่ขบวนการธุรกิจขายบริการทางเพศและยาเสพติด อีกทั้งประเมินตนเองว่าไม่มีค่า ไม่มีความสำคัญทั้งต่อตนเองและคนอื่น ด้านความรู้สึกลูกต่อตนเองในเรื่องอำนาจต่อรองเด็กทั้งหมดรู้สึกที่ตนเองไม่มีอำนาจต่อรองใด ๆ กับบุคคลและองค์กรภายนอกเลย ด้านความสัมพันธ์เชิงอำนาจ เด็กจะไม่มีความสัมพันธ์เชิงอำนาจกับกลไกของรัฐในท้องถิ่นและระดับชาติ เว้นแต่เฉพาะกลุ่มเด็กที่ดูแลโดยองค์กรพัฒนาเอกชนที่สัมพันธ์ในเรื่องของสัญชาติ เด็กมีความรู้สึกและมองว่าชนในพื้นที่ราบมีทัศนคติที่ไม่ถูกต้องต่อชาวเขา ไม่ให้สัญชาติ ไม่มีโอกาสได้

แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ไม่ได้รับการศึกษา โดยเด็กส่วนใหญ่คิดว่าตนเองไม่สามารถหลุดพ้นจากวงจรความทุกข์ยากนี้ได้ จึงเป็นกลุ่มเด็กที่มีปัญหาและแนวโน้มจะก่อให้เกิดปัญหาแก่สังคมในอนาคตได้ หากไม่มีการป้องกันและแก้ไขปัญหากันอย่างจริงจัง จากการศึกษาได้ชี้ให้เห็นว่า การจัดสวัสดิการที่ถูกต้อง การช่วยเหลือเด็กอย่างต่อเนื่อง ก็สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มีประสิทธิภาพแก่เด็กชาวเขาที่ยากจนได้

นุจรี พึ่งสุพรรณ และวุฒิพล อังธนาบุญ (2546) ศึกษาวิจัยด้านการศึกษาสภาพชีวิต ปัญหาและการรวมกลุ่ม ของกลุ่มคนทอผ้าท้องถิ่น หมู่บ้านใหม่ ตำบลนครเจดีย์ อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ผลการวิจัยสรุปได้ว่า กลุ่มอาชีพคนทอผ้าท้องถิ่นไม่มีการดำเนินการพัฒนาหรือปรับปรุงรูปแบบการดำเนินงานของกลุ่มอย่างเป็นจริงเป็นจัง อาจเกิดจากปัจจัยหลายด้าน เช่น สภาพของสังคมระดับท้องถิ่น ทักษะการดำเนินชีวิตที่เคยเป็นมาแต่อดีต ผู้ผลิตไม่มีความรู้ด้านการจัดการ การดำเนินธุรกิจ และการตลาด โดยมีคนอีกกลุ่มหนึ่งทำหน้าที่เป็นตัวกลาง กลุ่มทอผ้ามักจะเป็นคนอายุปานกลางถึงสูงอายุ ส่งผลให้อนาคตของกลุ่มอาชีพคนทอผ้าท้องถิ่นอยู่ในระดับน่าเป็นห่วง เพราะอาชีพนี้เป็นทางออกทางเดียวในการแก้ไขปัญหาความยากจนภายในหมู่บ้านนี้ได้ ขณะที่ชาวบ้านส่วนใหญ่มีการศึกษาค่อนข้างน้อย และมักรู้สึกว่าตนเองเป็นเพียงผู้อาศัยในสังคม ไม่กล้าเรียกร้องสิทธิหรือประโยชน์ต่าง ๆ อันพึงจะได้ ดังนั้น การแก้ไขปัญหาคความยากจนต้องเริ่มต้นที่สาเหตุด้านค่านิยมและทัศนคติของกลุ่มชาวบ้าน โดยมุ่งเน้นไปที่แรงงานในวัยหนุ่มสาว ซึ่งเป็นกำลังสำคัญและเป็นความหวังต่อไปของกลุ่มชุมชน

สุพรรณรัตน์ นันทไพโรจน์ (2544) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ทักษะของคนพิการต่อการสนับสนุนให้เกิดความมั่นคงในชีวิต ภายหลังการฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพ : ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์ฟื้นฟูอาชีพและศูนย์พัฒนาอาชีพคนพิการ ในสังกัดกรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงแรงงาน และสวัสดิการสังคม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงทักษะของคนพิการต่อวิธีการสนับสนุนของศูนย์ฯ ที่จะเสริมสร้างให้เกิดความมั่นคงในชีวิตและทักษะต่อความมั่นคงในชีวิตภายหลังการฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพ กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 218 ราย ผลการศึกษาพบว่า ทักษะของคนพิการต่อวิธีการสนับสนุนของศูนย์ฯ ที่จะเสริมสร้างให้เกิดความมั่นคงในชีวิตทางด้านจิตใจ คนพิการส่วนใหญ่ต้องการได้รับการปรึกษาจากเจ้าหน้าที่ของศูนย์ฯ และนักสังคมสงเคราะห์เพื่อแก้ปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ ต้องการรวมกลุ่มฝึกอาชีพอย่างต่อเนื่องเพื่อจะได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และต้องการการจัดกิจกรรมที่จะเสริมสร้างให้เกิดการพัฒนาฝีมือตามลำดับ ทักษะของคนพิการต่อวิธีการสนับสนุนของศูนย์ฯ ที่จะเสริมสร้างให้เกิดความมั่นคงในชีวิต ทางด้านรายได้ พบว่า คนพิการส่วนใหญ่ต้องการให้ศูนย์ฯ สนับสนุนทุนในการประกอบอาชีพ รองลงมาคือ การจัดหางานให้ทำ จัดหาอาชีพเสริม ให้ศูนย์ฯ ฝึกอบรมวิชาชีพ การสนับสนุนให้มีส่วนร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มอาชีพของคนพิการ น้อยที่สุดคือการไปศึกษาดูงานในหน่วยงานอื่นๆ ทั้งในและนอกประเทศ ด้านความมั่นคงทางจิตใจภายหลังการฟื้นฟู พบว่า ส่วนใหญ่ต้องการให้ครอบครัวยอมรับ รองลงมา

คือการได้รับคำปรึกษาจากศูนย์ ด้านรายได้ การได้รับทุนประกอบอาชีพทำให้คนพิการส่วนใหญ่มีความมั่นคงมากขึ้น รองลงมาคือ เมื่อจบการฝึกอบรมและจะสามารถหารายได้เลี้ยงชีวิตตนเองและครอบครัว ส่วนด้านอาชีพต้องการศึกษาดูงานในสถานประกอบการหรือหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ความสามารถเพิ่มขึ้น

จากการศึกษางานวิจัยต่าง ๆ ที่เสนอมานี้ กล่าวได้ว่าการจัดระบบสวัสดิการสำหรับคนยากจน คนพิการ ผู้ด้อยโอกาส เจ้าหน้าที่หรือนักสังคมสงเคราะห์ นับว่ามีบทบาทในการส่งเสริมให้คำปรึกษา ให้ความช่วยเหลือ อบรมให้ความรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การจัดสวัสดิการที่ถูกต้องจะสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มีประสิทธิภาพให้แก่ผู้ด้อยโอกาสประเภทต่าง ๆ ได้ เป็นการแก้ปัญหาของสังคมในอนาคต ทั้งนี้เพื่อให้การจัดสวัสดิการชุมชนแก่กลุ่มผู้ด้อยโอกาสประสบผลสำเร็จอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น ผู้วิจัยจะได้นำหลักการดังกล่าวมาใช้ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบบูรณาการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชนระดับอำเภอ จังหวัดฉะเชิงเทรา ผลที่ได้จากการวิจัยและพัฒนาครั้งนี้จะก่อให้เกิดรูปแบบที่เป็นเครือข่ายสวัสดิการที่เป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อการพัฒนาชุมชนสังคมให้มีความเข้มแข็งและอยู่ได้อย่างยั่งยืน สามารถแก้ไขปัญหาสังคมโดยคนในชุมชน เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและพัฒนาประเทศชาติได้ต่อไป